

SZABÓ, S.:

ADATOK AZ ÉNY-I BÜKK PATAKJAIBAN ÉLŐ *SADLERIANA PANNONICA* (FRAUENFELD) ELOSZLÁSVISZONYAIHOZ – DATA ON THE DISTRIBUTION OF *SADLERIANA PANNONICA* (FRAUENFELD) IN THE STREAMS OF NW BÜKK MTS, HUNGARY

ABSTRACT: This paper deals with the distribution of *Sadleriana pannonica* in three streams in the NW part of Bükk Mountains, Hungary. The distributional patterns seem to reflect the environmental conditions of the different habitats.

A BNP programban 1984. július 15-18. között a Bükk ÉNY-i részén lévő patakok (Szalajka-patak 10, Nagy-völgyi-patak 7, Bán-patak 6, Szána-patak, Boroszló-patak, Eskerenna-patak, Baróc-patak és Csondró-patak 2-2 pontján), összesen 8 patak 33 pontján gyűjtöttem. A 8 patakból három a hegység belsejéből jön, a többi gyakorlatilag időszakos vízfolyás. Kontrollként megismételtem az 1982-ben a Szalajka-patakban történt felvételeket is (SZABÓ, 1981).

A cönológiai felvételezést az előző évekhez hasonlóan végeztem, de a kvadrátot kissé módosítottam. Most 50x50 cm-es alapterületen 100 db 5x5 cm-es részkvadrátot mértem fel. Ezeket az eredményeket összehasonlítva a korábbiakkal (SZABÓ, 1981), azt tapasztaltam, hogy ez a terület is bőven elegendő a faj esetében az élőhely állapotának megfelelő megismeréséhez (lásd: szalajkai eredmények). Az értékelést a korábban leírt (SZABÓ, 1981) módszerrel végeztem el.

Eredmények: A 33 vizsgált pontról 3 patakból 10 helyen került elő a *Sadleriana pannonica* (FRAUENFELD), összesen 5170 példányban (1-11. ábra).

A Nagy-völgyi-patak viszonylag háborítatlan. A forrástól számítva kb. 350-500 fm-ig általánosan elterjedt a *Sadleriana pannonica*. Négyzetméterre átszámítva 1784 egyed él, többnyire kedvező inzuláris eloszlásban, melyet csak az erős sodrás befolyásol (1-3. ábra). A forrás és környéke alig közelíthető meg, a csigák mindaddig előfordulnak, míg tiszta mészköves az aljzat.

A Bán-patakban jóval kisebb szakaszon, csak a forrás alatti nagy esésű lejtőn élnek a csigák, négyzetméterre számítva 486 db-os átlagos egyedszámmal, inzuláris és inekvális eloszlásban. Az egyes élőhelyek között a mésztufásodott szakaszon nincs élő egyed. A közepén lévő erős sodrás miatt a csigák főként a patak két szélén helyezkednek el. Elszomorító az, hogy egy sorompóval rendelkező, de le nem zárt erdei út vezet fel egészen a felső-folyásig, ami megkönnyíti az autós túristák feljutását. A betonút végén sok az illegális tűzrakóhely, a patak környékén és a mederben az emberi eredetű hulladék (10-11. ábra).

Az ÉNY-i és egyben az egész Bükk-hegység legjobban kiterjedt élőhelye a *Sadleriana pannonica* számára a Szalajka-patak. Itt két nagyobb területen a Szalajka-forrástól a Fátyol-vízesés föléig, a Szikla-forrástól a Vadbe-mutatógig vannak élőhelyei. A pozitív eredményű vizsgálati pontok átlaga négyzetméterre számítva 4785 egyed. Összehasonlítva az 1982-es eredményeket az ez évekkel (SZABÓ, 1983), a változások a következők: a Szalajka-forrásnál az akkori 372 db és inzuláris eloszláskép helyett most 2392 egyed volt és kumulatív eloszlás, ami az élőhely „javulását” mutatja. A Szikla-forrásnál volt 1982-ben a legtöbb egyed, 3999 db, kumulatív eloszlással. Ezzel szemben az ez évi eredmények lehangolóak: 11 egyed inekvális eloszlással. A Szikla-forrástól 60 m-re élőhely az azóta bekövetkezett mésztufásodás miatt megszűnt. A többi ponton gyakorlatilag nincs változás (4-9. ábra).

A gyűjtőhelyek vizsgált ökológiai adottságai,
 a *Sadleriana pannonica* cönológiai adatai, eloszlásképe:
 rövidítések: víz hő: vh., vízmélység: vm., vízsebesség: vs.

abundancia: A., Konstancia: K., Dominancia: D.

Jelmagyarázat: • 1-5 db • 6-10 db • 11-20 db
 ● 21-30 db ● 31-50 db ● 51-100 db

1. ábra.

Nagy-völgyi-patak: forrás

vh.: 8 C, pH: 6,8, vm.: 3-5 cm
 vs.: közepgyors
 aljzat: szürkésfehér mészkő
 összegyedszám: 52 db
 A.: 0,52, K.: 22%, D.: 100%
 eloszlástípus: inekvális

5. ábra.

Szalajka-patak: Felső-tó kifolyása

vh.: 10 C, pH: 6,7, vm.: 10-12 cm
 vs.: 0,28 m/sec
 aljzat: sárgás-zöld bevonatos tetején iszapos mészkő
 összegyedszám: 3 db
 A.: 0,03, K.: 3%, D.: 30%
 eloszlástípus: inekvális
 / + = *Anisus spirorbis* 7 db/

9. ábra.

Szalajka-patak: Szikla-forrástól 200 m-re

vh.: 11 C, pH: 6,5, vm.: 2-4 cm
 vs.: 0,35 m/sec
 aljzat: mésziszap, algás szürke mészkő
 összegyedszám: 741 db
 A.: 7,41, K.: 96%, D.: 100%
 eloszlástípus: kumulatív

2. ábra.

Nagy-völgyi-patak: forrástól 30 m-re

vh.: 8 C, pH: 6,8, vm.: 6-8 cm
 vs.: közepgyors
 aljzat: szürkésfehér mészkő
 összegyedszám: 361 db
 A.: 3,61, K.: 41%, D.: 100%
 eloszlástípus: inzuláris

6. ábra.

Szalajka-patak: Szikla-forrás

vh.: 9,5 C, pH: 6,5, vm.: 2-5 cm
 vs.: közepgyors
 aljzat: fehér mészkő
 összegyedszám: 11 db
 A.: 0,11, K.: 6%, D.: 100%
 eloszlástípus: inekvális

10. ábra.

Bán-patak: forrás alatt 50 m-re

vh.: 9 C, pH: 6,5, vm.: 3-10 cm
 vs.: 0,45 m/sec
 aljzat: sárgás bevonatú mészkő
 összegyedszám: 175 db
 A.: 1,75, K.: 37%, D.: 100%
 eloszlástípus: inzuláris

3. ábra.

Nagy-völgyi-patak: forrástól 300 m-re

vh.: 8 C, pH: 6,8, vm.: 5-8 cm
 vs.: a bal oldalon erős sodrás
 aljzat: mésziszap, szf. mészkő
 összegyedszám: 925 db
 A.: 9,25, K.: 54%, D.: 100%
 eloszlástípus: inzuláris

7. ábra.

Szalajka-patak: Szikla-forrástól 60 m-re

vh.: 10,5 C, pH: 6,5, vm.: 30 cm
 vs.: 0,31 m/sec
 aljzat: erős mésztufásodás
 összegyedszám: —
 A.: —, K.: —, D.: —
 eloszlástípus: —

11. ábra.

Bán-patak: az erdei műút végénél

vh.: 9 C, pH: 6,5, vm.: 15 cm
 vs.: közepgyors
 aljzat: apró sárgásszürke mészkő
 összegyedszám: 68 db
 A.: 0,68, K.: 26%, D.: 100%
 eloszlástípus: inekvális

4. ábra.

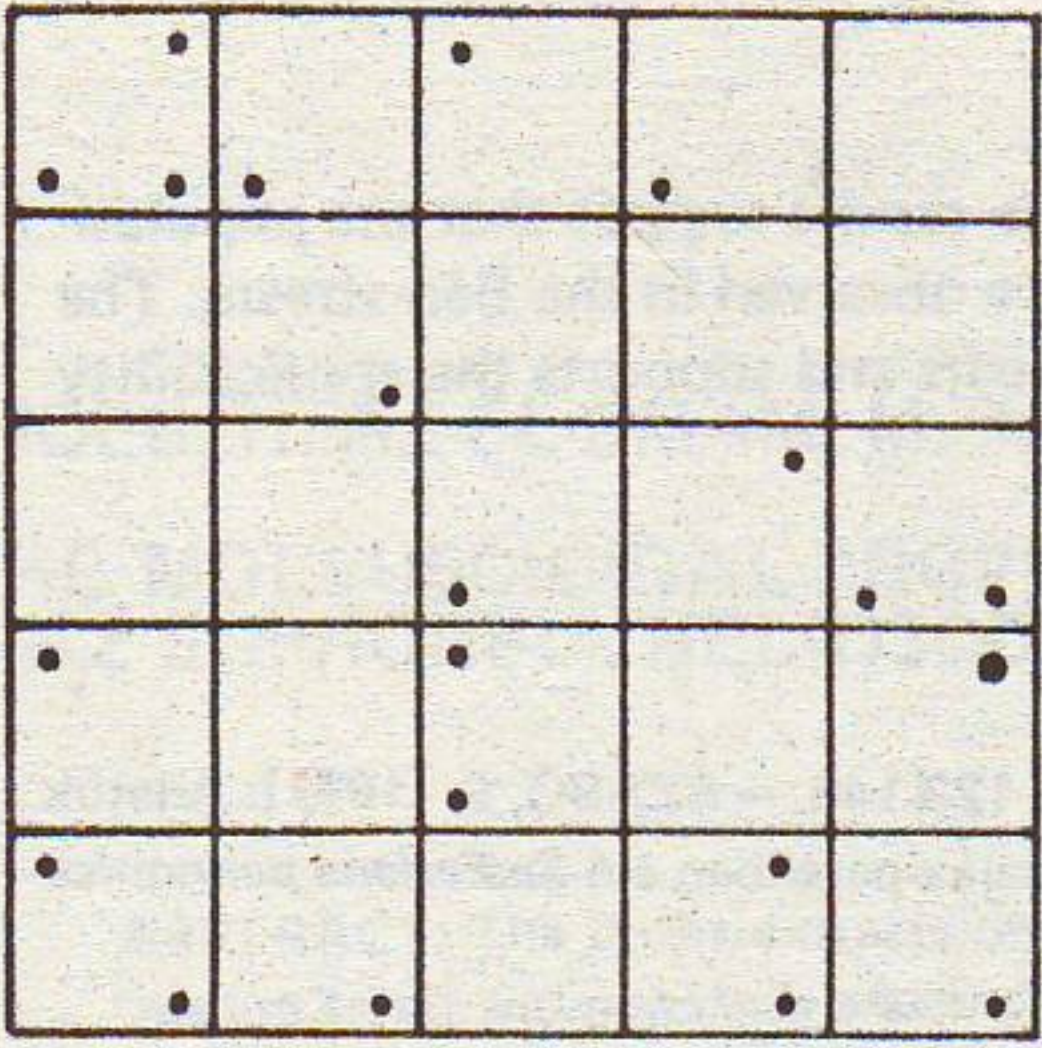
Szalajka-patak: forrás

vh.: 8 C, pH: 7,1, vm.: 8-28 cm
 vs.: 0,71 m/sec a közepen
 aljzat: fehér mészkő
 összegyedszám: 2392 db
 A.: 23,92, K.: 74%, D.: 100%
 eloszlástípus: kumulatív

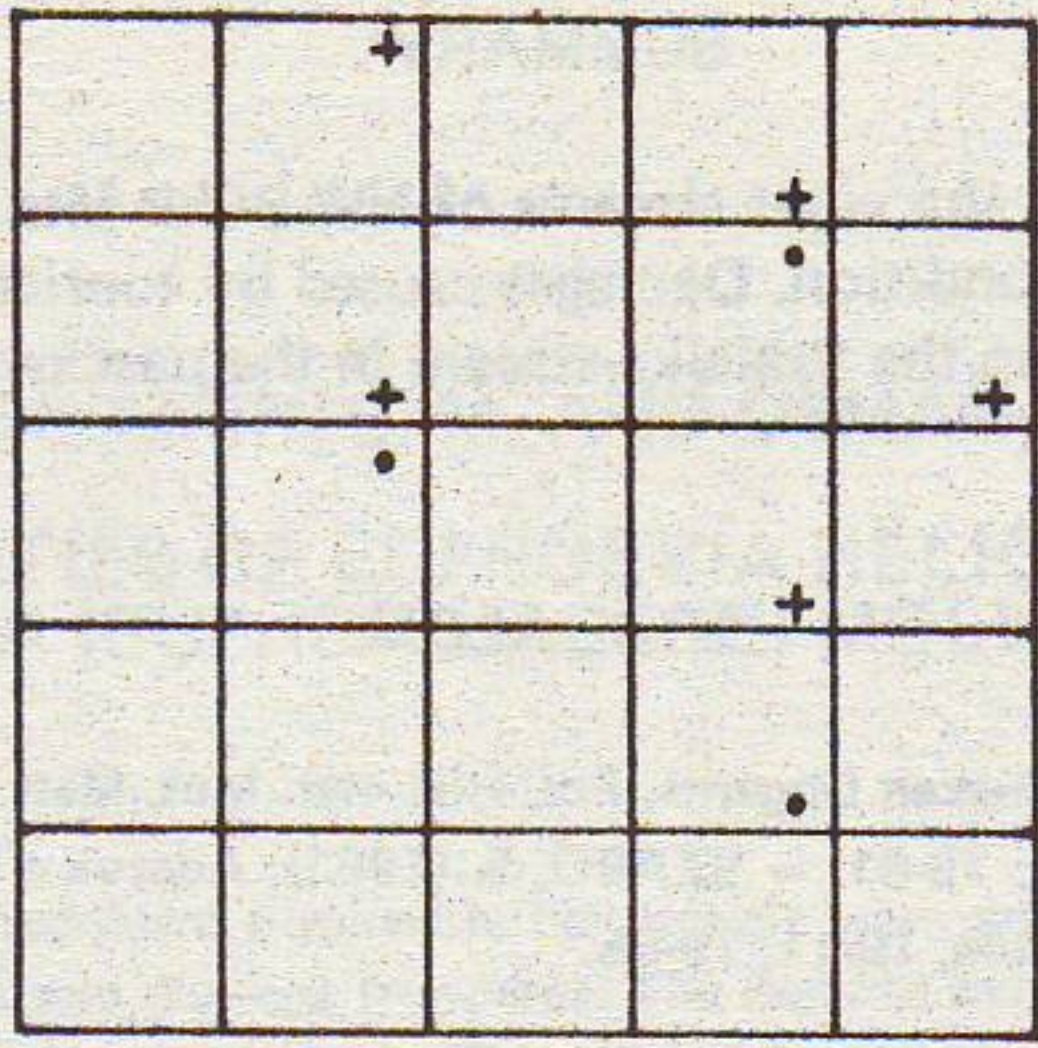
8. ábra.

Szalajka-patak: Szikla-forrástól 75 m-re

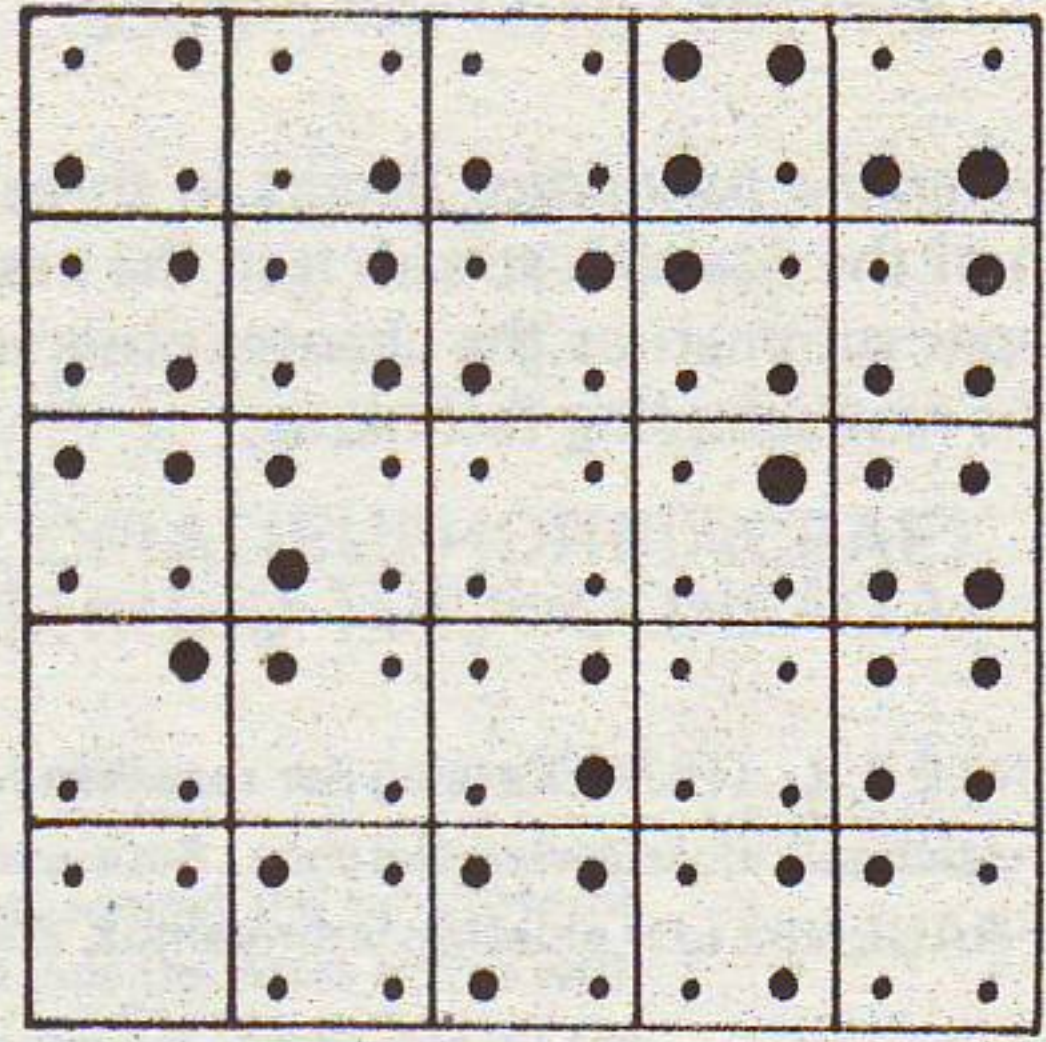
vh.: 11 C, pH: 6,2, vm.: 3-15 cm
 vs.: 0,35 m/sec
 aljzat: mésziszap, szürkés mészkő
 összegyedszám: 442 db
 A.: 4,42, K.: 80%, D.: 100%
 eloszlástípus: kumulatív



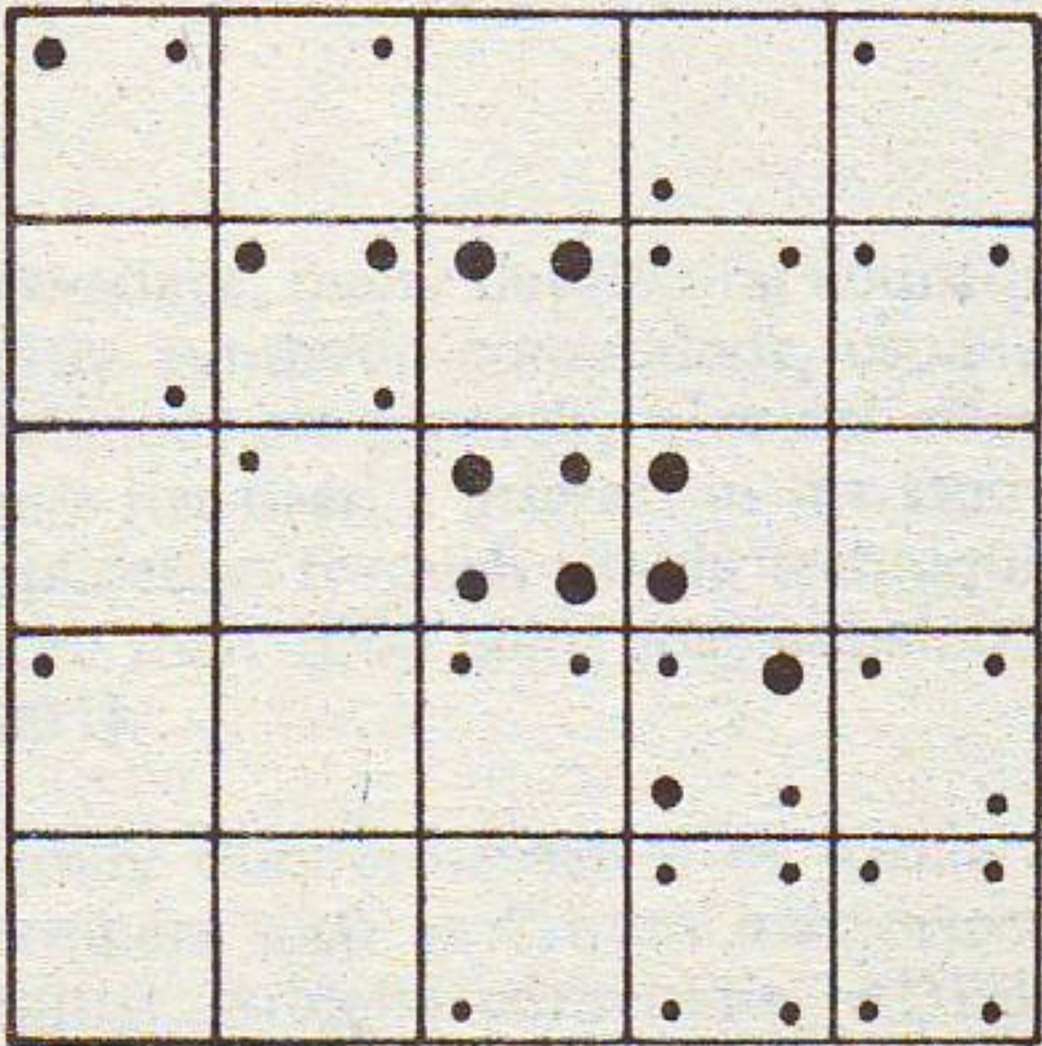
1.



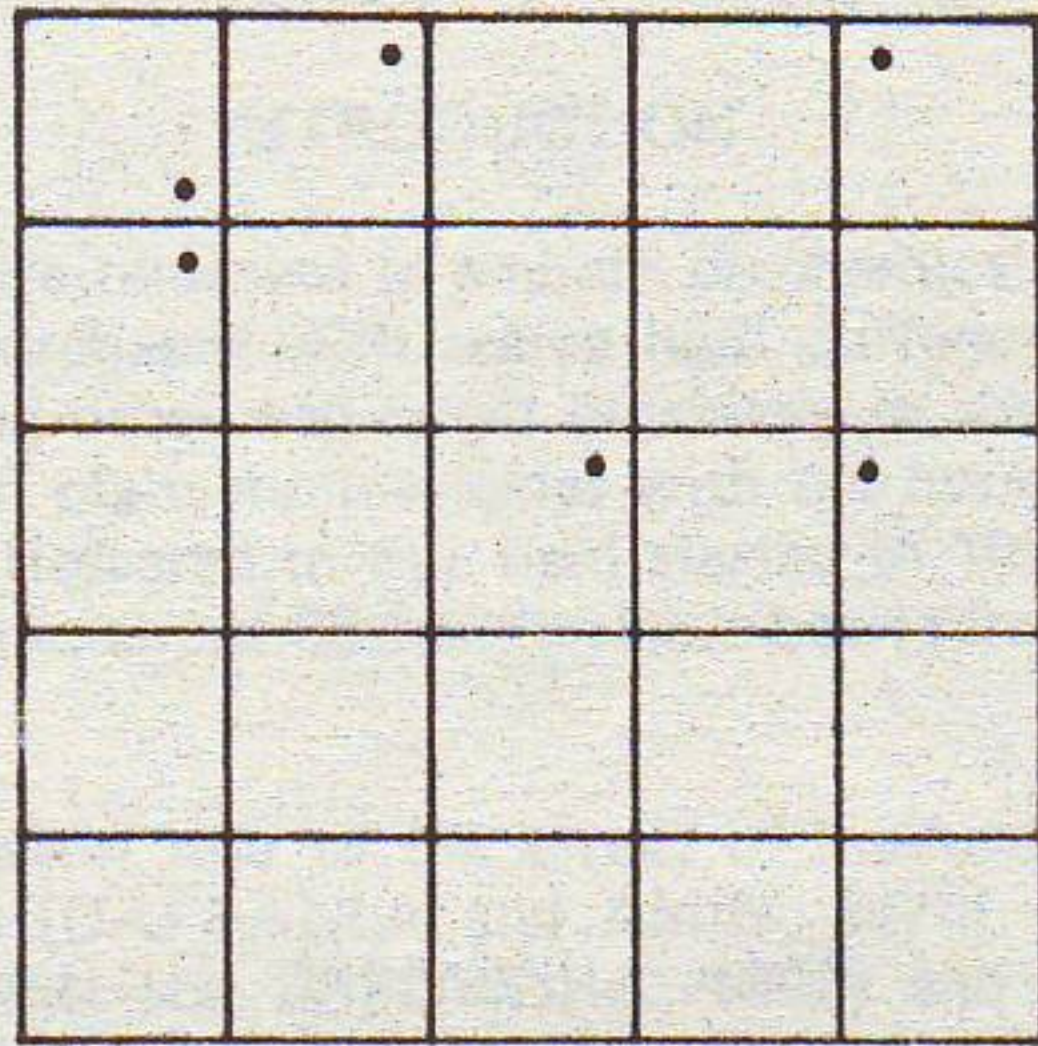
5.



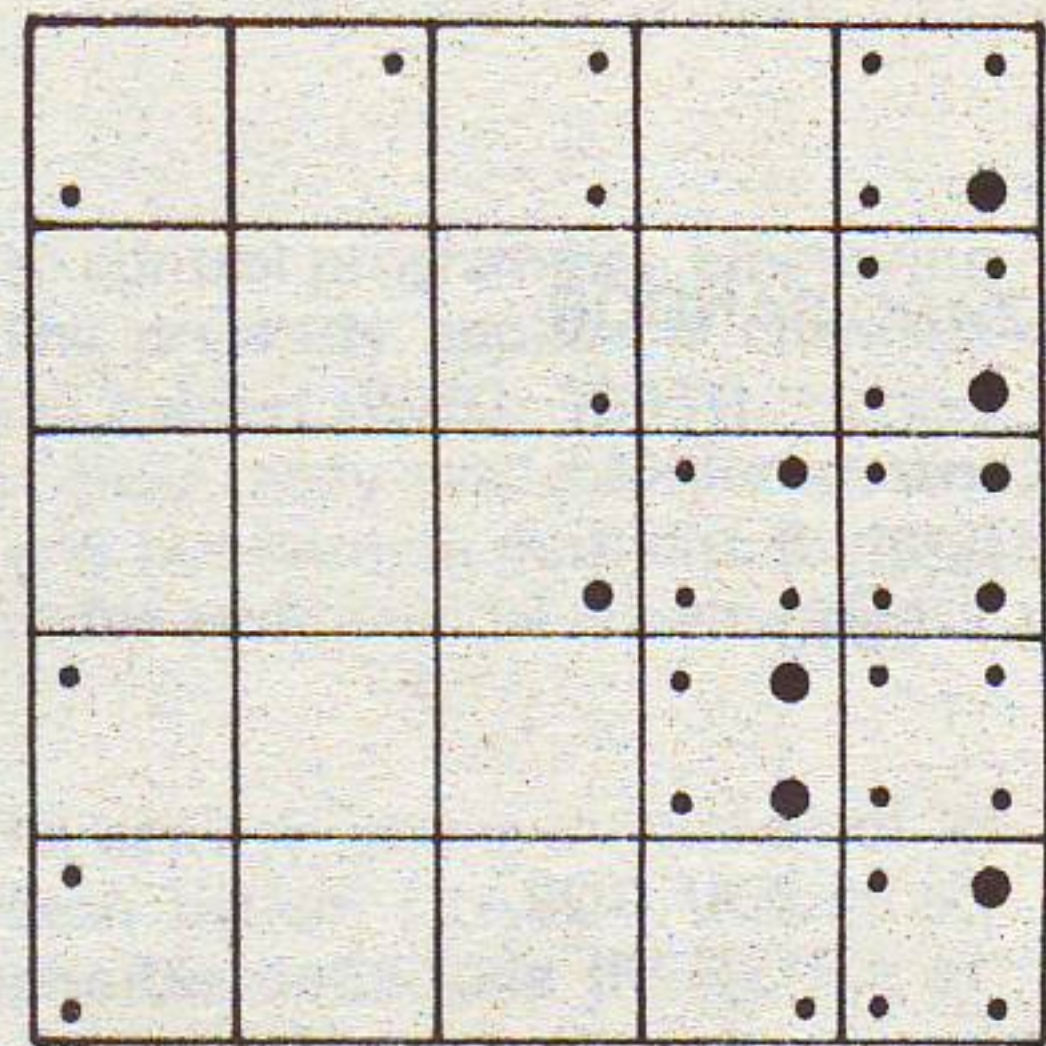
9.



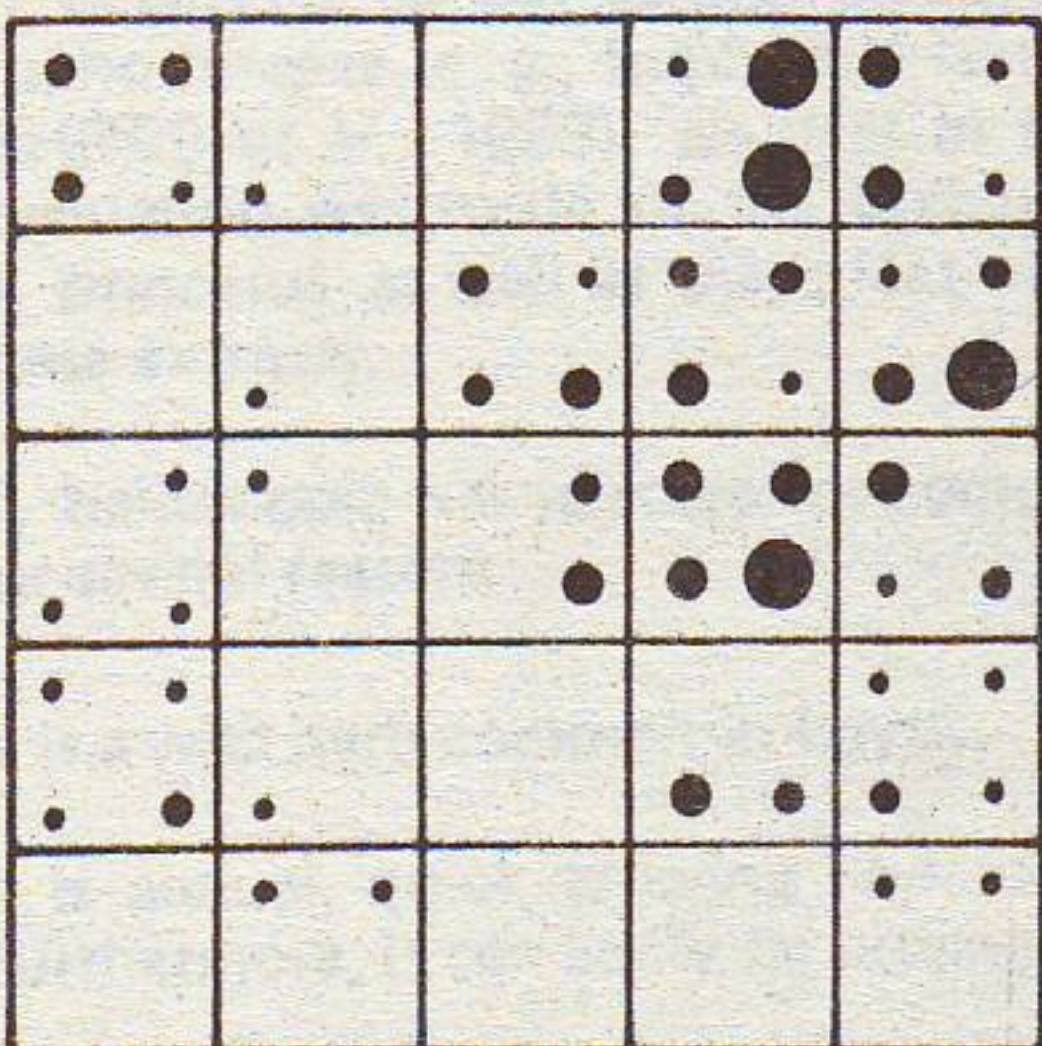
2.



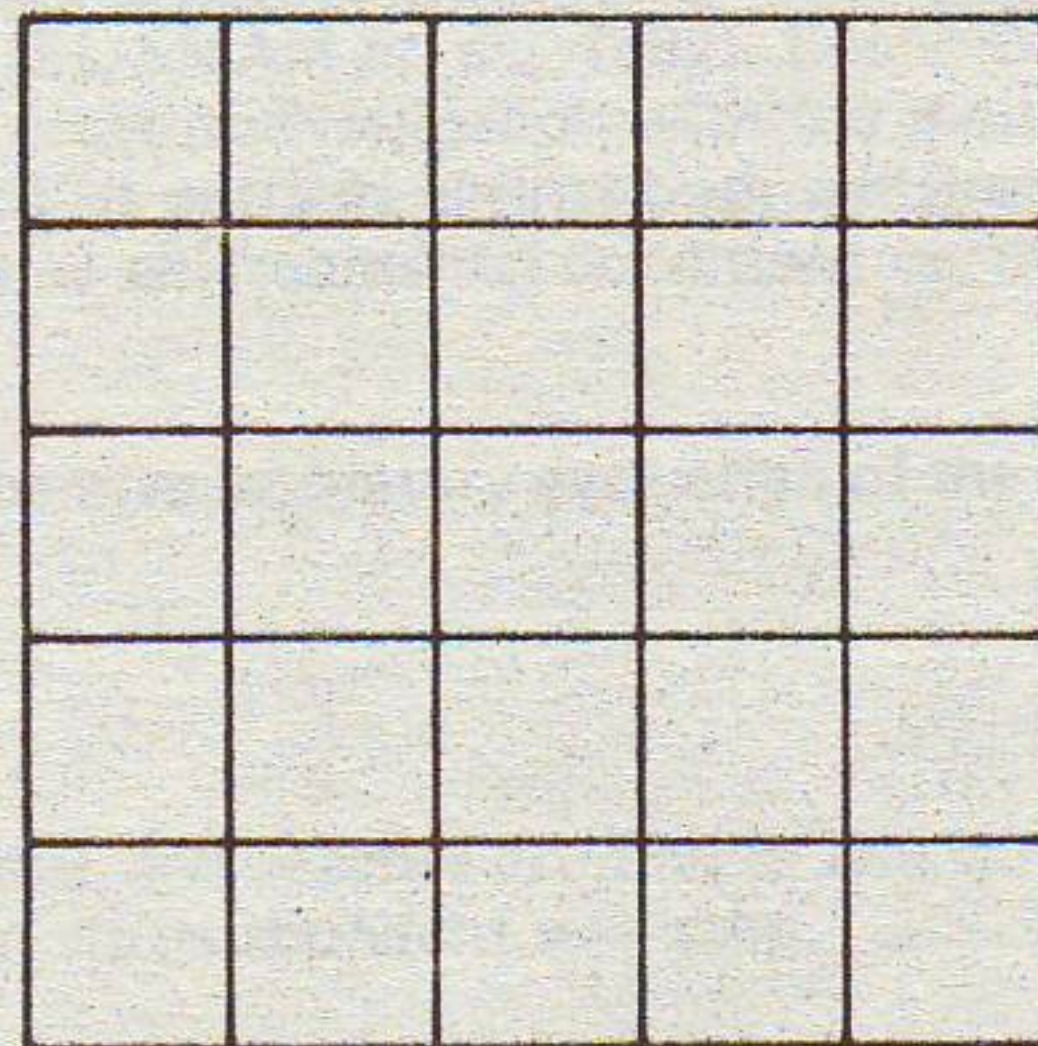
6.



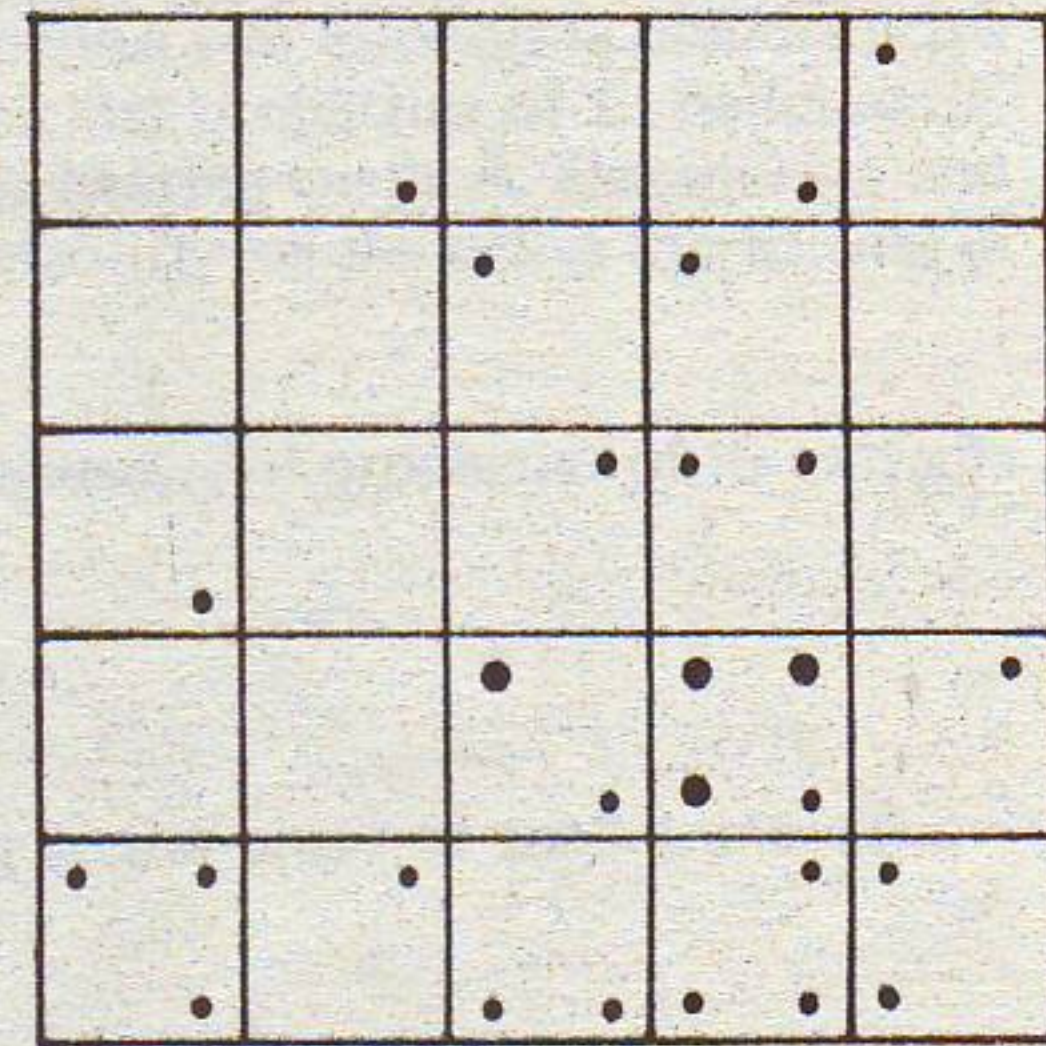
10.



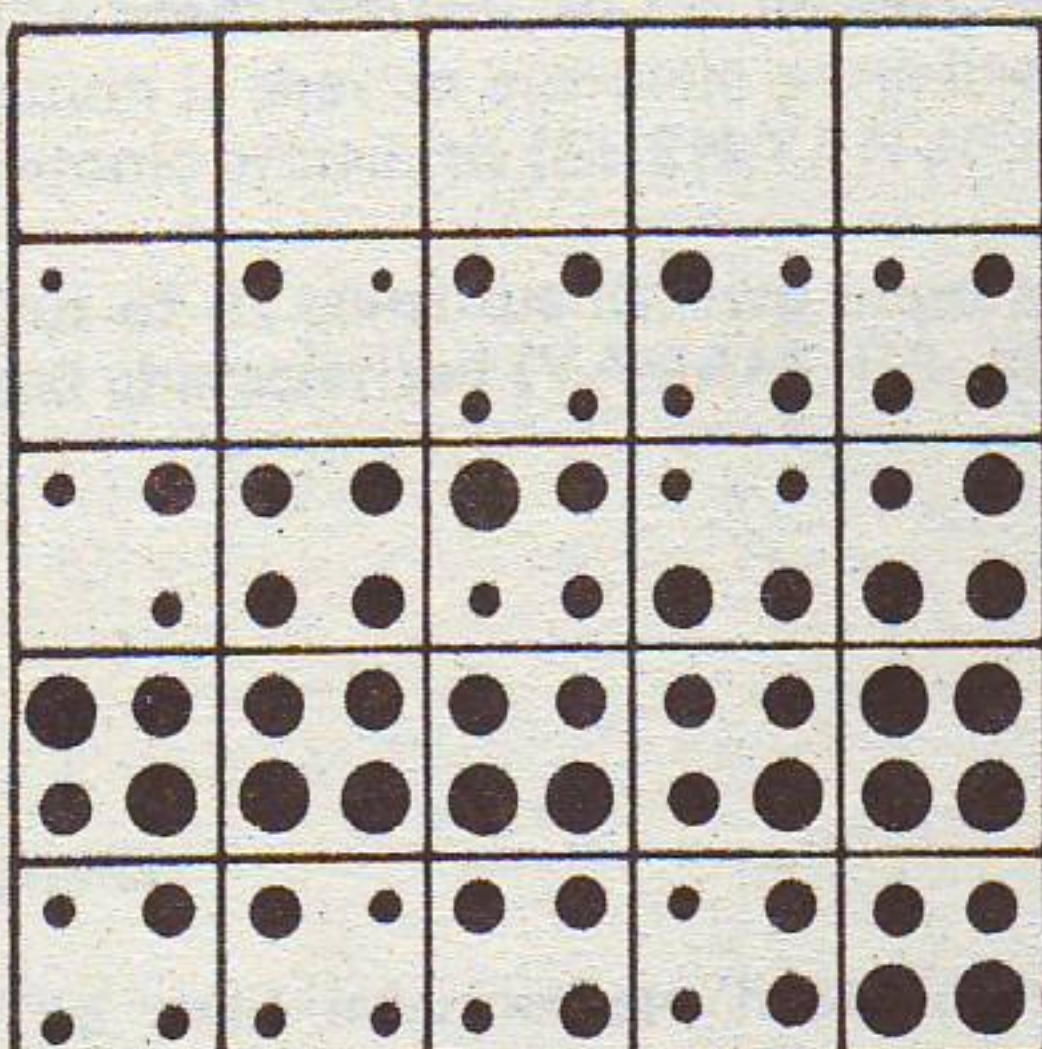
3.



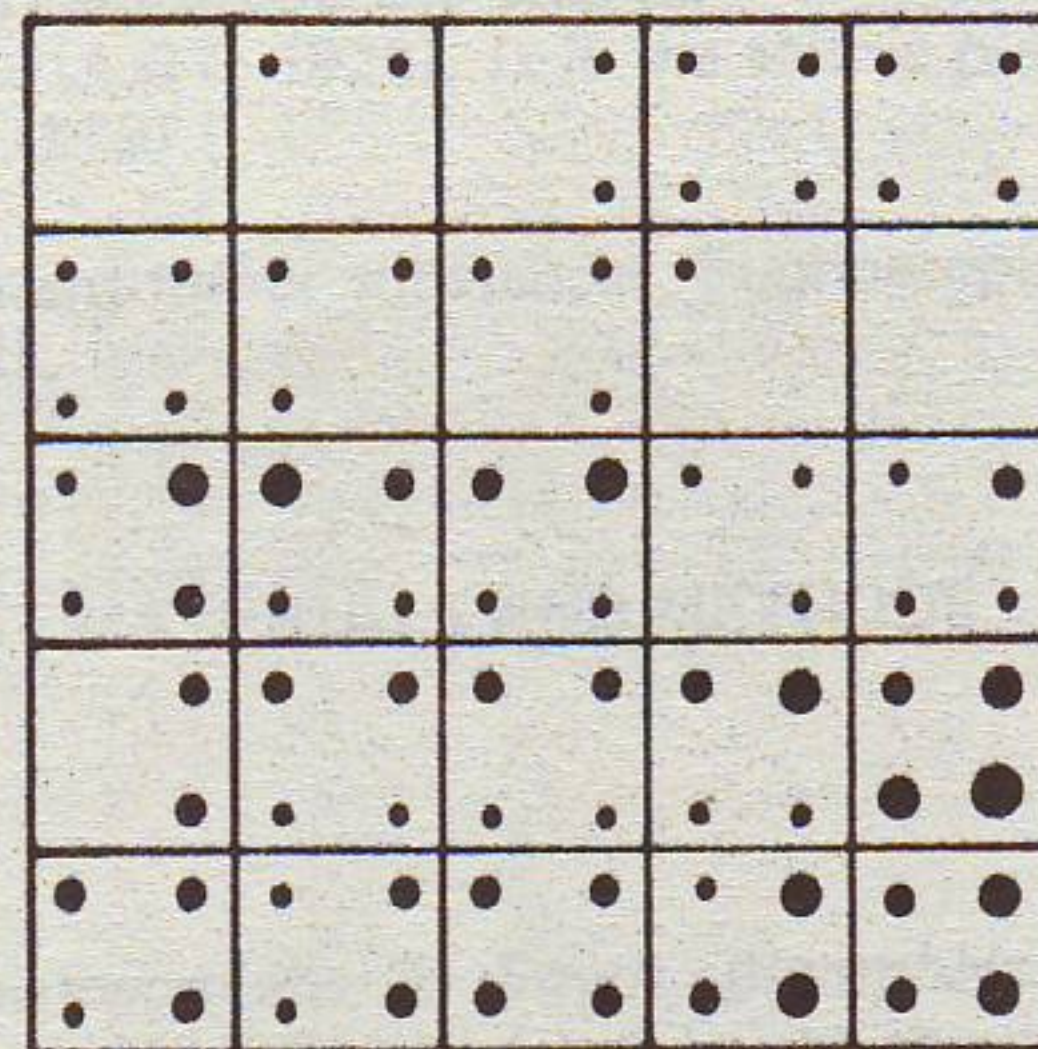
7.



11.



4.



8.

SUMMARY

Sadleriana pannonica occurs in three of the eight streams of NW Bükk Mts. The results suggest that the population of the Szalajka-stream is in the best condition. Damages caused by tourists are observed in the Bán-stream. The paper summarises the changes observed in the Szalajka-stream in the past two years and supports the applicability of a new sampling technique.

IRODALOM

PINTÉR, L.: (1974): Katalog der rezenten Mollusken Ungarns. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 2: 123-148. — SZABÓ, S. (1981): Adatok a vízcisgák eloszlásvizsgálatához. Soosiana, 9: 75-81. — SZABÓ, S. (1983): Adatok a Szalajka-patakban élő *Sadleriana pannonica* (FRAUENFELD) eloszlásvizonyaihoz. Soosiana, 10/11: 79-85.

SZABÓ SÁNDOR

Kunszentmiklós
Mészöly P. u. 13.
H – 6090